

HÓDI ÉVA

ANYANYELVÜNK A NYELVEK TENGERÉBEN

*Hódi Éva előadást tart
a tudományos ülésen*

„Az emberi elme nagyszerű alkotásai között aligha van még egy, mely alapvető fontosságában vetélkedhetnék a nyelvvel. A nyelv, gondolataink, érzelmeink kicserélésének ez a mindennapi használatú eszköze, mindennemű emberi fejlődésnek egyik legfőbb tényezője, sőt föltétele. Neki köszönhető legnagyobbobbrészt, hogy az egymást felváltó nemzedékek tapasztalatai halmozódhatnak, s az utódokra átszállhatnak: hogy a természet közömbös vagy éppen ellenséges erői ellen való harcot nem kell minden egyes generációnak előről kezdenie, sőt minden egyes embernek külön, elszigetelten megvívnia. Valóban emberinek mondható társadalmat még kezdetleges fokon sem lehet valamilyes nyelv nélkül elképzelni. Kétségtelen, hogy a tagolt, emberi nyelv az emberiség legnagyobbívűbb vívmánya, melyet mai változataiban a nemzedékek végelethetetlen sorainak állandó erőfeszítése teremtett meg: olyan eszköz, melyet sohasem tudunk nélkülözni, s mely az embert attól fogva, hogy zsenge korában eszmélni kezd, egész életén át kíséri és szolgálja. S "a nyelv" mindenki számára elsősorban az anyanyelv. Idegen nyelvet meg lehet tanulni, sőt esetleg kivételesen igen jól is lehet tudni, de szinte sohasem úgy, mint az anyanyelvet, melynek minden elemét ezer meg ezer emlék színezi és tölti meg tartalommal, mely egész nevelkedésünket, fejlődésünket kíséri, sőt bizonyos fokig gondolkodásunk formáit is meghatározza." - írja Bárczy Géza A magyar nyelv életrajza c. alapvető munkájában.

A nyelvek tengere

Viszonylag új szakirodalmi adatok alapján (Világirodalmi lexikon 9. kötet. Bp. Akadémia kiadó, 1984.) napjainkban a beszélt

nyelvek száma 5000 és 8000 között ingadozik. E bizonytalanság egyik oka, hogy a világ jelentős részén még mindig nincs megbízható leltár és leírás a nyelvekről. E rengeteg nyelv között 70 olyan nyelv van, amelyet 5 milliónál több, és 16 olyan, amelyet 50 milliónál több ember beszél. Másfél ezerre tehető azoknak a nyelveknek a száma, amelyekről még nem sikerült egyértelműen eldönteni, hogy önálló nyelvek-e vagy pedig valamelyik nyelv nyelvjárásai. A hatalmas rabszolgotartó államok kialakulásával egy időben már megszülettek az államnyelvek is, sőt, államok feletti, kapcsolatteremtő nyelvek bevezetésére is sor került. (Ilyennek ismerjük a sumért, amely hosszú ideig a babiloniai asszírok írott nyelve volt, a latint a Földközi-tenger környéki római gyarmatokon, stb.)

Ha anyanyelvünk helyzetét szeretnénk meghatározni a nyelvek tengerében, többféle megközelítési szempont alapján foghatunk hozzá. A tudományos megközelítés feltárja a nyelvrokonságot, a magyar nyelveknek más nyelvekhez, nyelvcsaládokhoz való viszonyát. Egy másik szempont lehet a nyelvek nagyságrendje: a nyelvet beszélők száma. A magyar kis nyelv—ez a legáltalánosabban ismert nézet. De vajon tényleg így van ez? Akkor minek tekinthetjük a több, mint ezer nyelvet, amelyekről még azt sem lehet tudni, hogy önálló nyelvek-e egyáltalán? S aztán a tizenöt milliót számláló népesség, mely magyar nyelven beszél, kis populációnak tekinthető-e? Főleg akkor, ha azt is számításba vesszük, hogy a 15 millió magyar ember mindegyike megérti a másik magyarul beszélőt, függetlenül attól, hol él az! Ez ugyanis nem olyan természetes más „nagy” nyelvek esetében. A nyelvjárási különbségek oly nagyok lehetnek, hogy noha nyelvészeti megközelítésből egy nyelvről beszélünk, nem mindig értik meg egymást a különböző nyelvjárásokat beszélők. Pedig—nem éppen tudományos, ám praktikus szempontok alapján—, ha két beszélő nem érti meg egymást, a nyelv már nem töltheti be lényegi funkcióját, a kommunikációt.

Nézetem szerint a magyar nem tartozik a kis nyelvek közé. S hogy történelmileg és a jelen nézőpontja szerint mégis így definiáljuk, ezt a más nyelvekkel szembeni viszonyában érzékelhető bizonyos alárendeltségi tudattal magyarázhatjuk. A kollektív tudat valahogy más nyelveket feljebbvalónak minősített, s ezek felsőbbrendűségét a közfelfogással is elfogadtatta. A középkorban a latin, később a német, jelenleg az angol dominanciája érezteti erősen a hatását. Ne feledkezzünk meg az ötvenes—hetvenes években erőltetett

oroszl nyelvli dominanciáról sem! A nyelvek tengerében tehát részben az egy nyelvet beszélők száma szerint tudunk eligazodni, de legalább ilyen jelentősége van a nyelvli dominanciának is. A nyelvek ugyanis, amelyek természetsszerűleg mellérendeltségi viszonyban kellene, hogy legyenek egymással, a valóságban főlé- és alárendeltségi viszonyban vannak. Ezt az alá- és főlérendeltségi viszonyt nagyságrendük mellett más tényezők is befolyásolják. A kínait pl. többen beszélük, mint az angolot, jelentősége viszont nem mérhető az angoléval. Politikai erőviszonyok, az egy adott nyelven beszélők befolyása a világ történéseibe, a tudomány és technika, az emberi civilizáció alakulásába, a közmegegyezés, mind olyan tényezők, amelyek egy-egy nyelv dominanciájában meghatározó szerepet játszanak. Gondoljunk csak arra, hogy egész sor nyelv van, amelyet többen beszélnek, mint mondjuk a németet, a franciát, az olaszt, s mégis ezek számítanak világnyelveknek.

Nos, ha a magyar nyelv jelenlegi helyzetével szeretnénk foglalkozni, nagy általánosságban elmondhatjuk, hogy még mindig érvényes az a nyelvelfogás, amely a magyar nyelvet más nyelvekkel való viszonyában némiképp rosszabb helyzetben levőnek éli meg. „Kevesen beszélük”, „idegenek nehezen tanulják meg”, „komplikált a nyelvtana”, „környezetünk szláv és germán tengerében egyedül vagyunk”, „nem értenek meg bennünket” és így tovább. Nyelvünk alulértékelésének azonban más okai is vannak. Mégpedig olyan történelmi- politikai tényezők, amelyek folytán más nyelvek dominanciáját el kellett tűrni. Most nem arra a természetes kölcsönhatásra gondolok, mely az egymás mellett élő népeknél, és nyelveknél fellép, s amely kölcsönösen gazdagítja egymás nyelvét, hanem az erőszakos – politikailag indikált– befolyásra, történelmi léptekkel nézve a „németesítő”, „latinósító”, törekvésekre, melyek ellen már a régi korok nagy személyiségei felvették a harcot. „Mindlen nemzet a maga nyelvén lett tudós, idegenén sohasem!” –hangzik már a felvilágosodás korában a nyelvmentő szózat. Ettől a beivódott alárendelendő nyelvli tudattól, nyelvsszemlélettől nem könnyű szabadulni. Példa rá jelenünk, amikor is, noha nem lenne szükség, kritikátlanul behódolunk az angol-amerikai nyelv és szemlélet befolyásának.

A 20. század folyamán, a jól ismert történelmi-politikai események következményeként, anyanyelvünk más nyelvekhez való viszonyában is változások következtek be. A magyar nyelv helyzete

lényeges különbségeket mutathat attól függően, hogy milyen nyelvi relációkból indulnak ki. Anyanyelvünk helyzetét ugyanis nagymértékben meghatározza, hogy az anyaországban, a határon túl a Kárpát-medencében ill. szétszórva a nagyvilágban élünk-e.

1. Az anyaországban élők nyelvi helyzete

Ha én az anyaországban élő magyar vagyok, anyanyelvemet a maga természetességében élem meg. Az élet minden területén, gondolkodás nélkül használom, ezen tanulok, ügyeimet ezen a nyelven intézem, ezen gondolkodom. Ezen írok és ezen olvasok. Személyiségem része, természetes velejárója. Az ország határain belül bárhová utazom, ezen a nyelven szólalok meg. Szabadon alakítom a nyelvet, a szavakat formálom, játszom velük, vagy eltorzítom. A piacon, ha úgy tetszik, parit, ubit, burgit veszek, a színházban magyar nyelvű előadást nézek meg, szomszédommal magyarul veszek össze, és eszembe se jut, hogy mindez másképp is lehetne.

„Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkodom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható. Nem külsőséges valami, mint a kabátom, még olyan sem, mint a testem. Fontosabb annál is, hogy magas vagyok-e vagy alacsony, erős-e vagy gyöngye. Mélyen bennem van, a vérem csöppjeiben, idegeim dúcában, metafizikai rejtélyként. Ebben az egyedülvaló életben csak így nyilatkozhatom meg.” – vallja Kosztolányi az anyanyelvről.

Az anyaországban élők a maga természetességében, spontánul élik meg és használják anyanyelvüket. A nyelvi tudat azonban eléggé kritikátlanul nem tud ellenállni az amerikai nyelvi dömpinghullámnak. Feliratok, reklámok, cégtáblák ontják az idegen megnevezéseket, más, menőbb, sikeresebb életvitellel hitegetve. Azt sulykolják nagy erővel, hogy aki „project”-eket készít, ad a „design”-ra, a „shop”-ban ill. a „market”-ben vásárol, „business”-szel foglalkozik, a jövő embere. És ki ne akarna az lenni? A komputertechnika elterjedése pedig feltartóztathatatlanul tovább ömlesztzi az angol szakszavakat a nyelvbe. „Printelünk,” „Scener”-elünk, „file” nevet adunk, nyomkodjuk a „shift”-et az „enter”-t és így tovább véget nem érően. Az anyanyelvhez való spontán, természetes viszonyt azonban ezek a jelenségek nem befolyásolják, inkább csak arra utalnak, hogy még mindig jelen van a közfelfogásban az a nézet, hogy más, idegen nyelvet a nyelvi tudat feljebbvalónak értékel, s egyes szavakat az anyanyelvbe beépítve idegen tollakkal értéke-

sebbnek véli saját nyelvét a nyelvhasználó. S noha nem kényszeríti erre semmi, saját meggyőződéséből még nagyobb lendülettel törekszik a domináns nyelvi modellt követni.

Jó ez vagy rossz? Hozzásegít-e ez a nyugati országokhoz való felzárkózáshoz, vagy éppen ellenkezőleg, saját nyelvünk degradálását jelenti inkább? Egyfelől talán sehol sincs olyan nagy hagyománya nyelvvédő, nyelvművelő törekvéseknek, mint éppen magyar nyelvterületen, talán sehol se akkora közügy a helyes, a nyelvtani szabályoknak megfelelő beszéd igénye, a helyesírás egyes fordulatainak és éppen aktuális változatainak ismerete, mint magyar nyelvterületen, talán sehol se néznek oly görbe szemmel a nyelvi szabálytalanságokra, mint a magyar kultúrában. S mégis mindezek ellenére érzékelhető kissé egy önkéntes alárendelő magatartás saját nyelvünk megélésében más, domináns nyugati nyelvekkel összehasonlítva. Pedig külföldön járva magyarul beszélve, gyakran találkozik az utazó olyan angol, francia, spanyol ill. más "világnyelvet" beszélő személyekkel, akik érdeklődve hallgatják a számukra ismeretlen beszédet, minden fölényesség ill. felsőbbrendűség nélkül tudakozódnak a hallott nyelv minéműsége iránt. Nem szükségszerű s nem is külső hatással magyarázható nemzeti nyelvünk, a magyar nyelv megélésekor jelentkező némiképp alárendelő magatartás más nyelvekhez viszonyítva. Valószínűen ennek gyökerei a nemzettudat más vonatkozásaival mutatnak összefüggést: mégpedig a nemzeti történelem, a nemzeti múlt megélésének értékelésével.

2. A határon túli magyarok nyelvi helyzete

A magyarország politikai határain túl a Kárpát-medencében élő magyarok nyelvi helyzete lényeges különbséget mutat az anyaországi magyarok nyelvi helyzetétől. A különbség közel sem, és nem is elsősorban abból következik, hogy más nyelvi környezet hatására a szókincsben változások történhetnek. Ennél sokkal fontosabb és alapvető változás az, hogy az objektív körülményekből adódóan az anyanyelv használata nem természetes, nem magától értetődő. Nem lehet gondolkodás nélkül, minden szituációban az anyanyelvet használni. Az anyanyelvhez való természetes viszony ebből következően alapvetően sérül. Ez a körülmény a kisebbségi helyzetből eleve következik, szituációfüggő. Ha én kisebbségi helyzetben élek, minden megnyilatkozást milyen nyelven tegyem meg. Hogyan köszönjek, milyen nyelven intézzem ügyeimet, hogy telefo-

náljak, mit mondjak az üzletben, hogyan beszéljek az utcán, nyilvános helyen, mások előtt és sorolhatnánk a végtelenségig. Az anyanyelvhasználat elé tehát beiktatódik egy plusz tényező: nemcsak arra kell gondot viselnem, mit akarok mondani, de tudatosítani kell azt is, hogy ezt milyen nyelven célszerű és ésszerű megfogalmaznom.

Kisebbségi helyzetben a legegyszerűbb anyanyelvű megnyilatkozásra is sokkal inkább jellemző az önkontroll, mint a spontaneitás. Minden anyanyelven kiejtett szó mögött rengeteg mögöttes tartalom húzódik meg. Általában mindenki pontosan tudja, mikor, milyen körülmények között lehet konfliktusmentesen használni anyanyelvét, és általában csak azokban az esetekben használja, amikor egész biztosan nem éri kellemetlenség ezzel kapcsolatban. Olykor ez az óvatosság az anyanyelvhasználatot a családi körre szűkíti le, illetve a baráti társaságra. Az öncenzúra olyan erőteljes lehet, hogy néha a meglévő lehetőségek is kihasználatlanok maradnak, nem-hogy újabb lehetőségek érdekében ringbe szállnak. Gondoljunk csak arra milyen reménytelen, sziszifuszi munka minden évben az iskolába iratkozások előtt a szülők győzögetése, hogy anyanyelvi tagozatokra írássák gyermekeiket, esetleg küzdjenek új anyanyelvű iskolai tagozatok megnyitásáért!

A kisebbségi helyzetben élők anyanyelvhez való viszonyát tehát nagymértékben meghatározza az a körülmény, hogy nem minden helyzetben tudják használni. az anyanyelv tehát nem minden szituációban tud eleget tenni kommunikációs feladatának – bizonyos szituációkban, olykor a beszédhelyzet jó részében a kommunikációs szerepet más nyelv veszi át. Ez már önmagában véve is bizonyos fokig degradálja az anyanyelv értékét. Ésszerűtlennek tűnik az anyanyelv tökéletesítése, az ezen a nyelven való tanulás, egyáltalán az anyanyelvi kultúra tökéletesítése, ha látszólag ennek nincs közvetlen mindennapi haszna. Nem képvisel éretket, sőt értékesebbnek, hasznosabbnak, praktikusabbnak látszik az anyanyelv feladása. Ki ne kapott volna nemegyszer "jóindulatú" tanácsot: jobban boldogulsz, ha idejekorán elsajátítod az államnyelvet, mehetsz egyetemre, előrehaladhatsz, nem zárod be magad az anyanyelvi "gettóba," nem néznek rád csúnyán, és így tovább. Csakhát az anyanyelv feladása a személyiség feladása is, az anyanyelv degradálása a személyiség degradálása is, és az anyanyelv iránti igénytelenség a személyiség igénytelensége is. Bonyolult lélektani helyzet áll elő, melynek vesztese e dilemmák középpontjában premanensen örlelődő kisebbségi sorban élő ember.

A kisebbségi helyzetben élők olyan nyelvi környezetekben találják magukat, melynek egyik sajátossága a környezet nyelvének dominanciája. E dominancia részint az anyanyelv használatát korlátozó rendelkezések és lehetőségek formájában jut kifejezésre, részben pedig a hivatalos nyelv fölényét, az államnyelv érvényesítésének jogait kívánja biztosítani. Különös helyzet állhat így elő. A domináns nyelv nem feltétlenül nagysága, ill. a nyelvet beszélők számbeli fölénye, nem feltétlenül az általános elfogadott normák szerinti, közmegegyezésen alapuló "nagysága" miatt válik dominánssá, hanem egyszerűen az adott társ-pol. szituáció alapján. Minél demokratikusabb egy társadalom felépítése, annál kevésbé toleráns a kisebbségi nyelvhasználattal szemben.

A kisebbségi sorban élők anyanyelvhasználatával kapcsolatban általában hosszasan szokták sorolni, milyen új fogalmak, szókincsbeli sajátosságok, új megnevezések kerültek be a nyelvbe. Ezeknek a számát a végtelenségig sorolhatnánk mi is. A köznapi tudat leginkább így regisztrálja, hogy valaki "határon túli" vagy sem. Mindenkinek számos élménye van ezzel kapcsolatban. Ezeknek szerintem nincs különösebb jelentőségük, inkább csak színezik a nyelvet.

Olykor elhangzik az a nézet, hogy a kisebbségi sorban élők jobban, gondosabban őrzik a nyelvet, mint az anyaországiak. Ez sajnos nincs így. Az anyanyelvi iskolázottság hiánya fájdalmas módon rányomja bélyegét a kisebbség anyanyelvhasználatának színvonalára. Az anyanyelvhasználat igénytelenségére számtalan példát hozhatnánk szinte minden téren. Helyesírási hibáktól hemzsegő feliratok, szövegek, olvasási nehézségekkel küszködő diákok, fogalmazni, a nyilvánosság előtt beszélni alig tudó szakemberek, intonációs, artikulációs gondokkal küszködő tévébemondók és sorolhatnánk tovább. Vajon hogyan lehetne megállítani ezt a folyamatot? Vajon hogyan lehetne elérni, hogy az anyanyelv értéknek számítson ebben a világban, amelyben a szellem értékeinek általában sincs súlya? Vajon mit lehetne tenni, hogy ne pusztába kiáltott szó legyen az anyanyelv ügyében tett minden erőfeszítés? Pedig jó lenne megszívlelnünk Sütő András szavait (Engedjétek hozzám jönni a szavakat c. kötetéből idézet:): "Ha akármely oknál fogva egy nyelv félelemmel fertőződik meg: életritmusa lelassul, önvédelmi ereje megfogyatkozik. Testét ellepik az idegen szavak, saját szósejtjei el-lanyhulnak a szaporodásban. Látása romlik, sorvadásnak indul tehát csodás képessége: a láttatásé is. Amire hajdan seregnyi szinonímája volt, senyvedten már alig talán kifejezést. Közlései ezért

szegények, pontatlanok, egy idő után éppenséggel hamisak is... Ha egy nyelv – a bábeli tülekedésben – eltelik félelemmel, csöndben visszavonul a nyilvánosság tereiről, holott küzdőképességét, látta-tó erejét csakis a Sokadalom élteti s növeli... A megfélemlített nyelv egy idő után a hazugság áldozataként is elparentálható: meg kellett halnia, mert nem volt bátorsága igazat mondani. A nyelvnek, szegénynek? A hordozóinak inkább...” (Mert ahová te mégy, oda megyek... c. írásból)

3. A nyugati emigráció nyelvi helyzete

Durva számítások szerint összesen 15 millió ember beszél magyarul. Ebből 10 millió az anyaországban, 3 és fél millió az anyaország határai mellett a Kárpát-medencében és másfél millióra tehető azoknak a száma, akik a világ számos országában, jobbra a nyugati országokban Amerikában, Kanadában, Ausztráliában szét-szóródva élnek. Noha ezeknek az embereknek az anyanyelve magyar, természetesen egészen más a nyelvi helyzetük, mint az anyaországi ill. a Kárpát-medencei kisebbségi magyaroknak.

Nyelvi helyzetük alapvető különbözőségét az adja meg, hogy tengerként körülveszi őket a más nyelvet beszélők sokasága. Anyanyelvhasználatuk egészen szűk köre szorul vissza, gyakran már a magánélet szférájában sincs teljesen jelen. Az emigrációs létforma választása nagy pszichés erőpróba: a személyiség számos sajátosságának feladása. Vonatkozik ez az anyanyelvre is. Aki kivándorol, tisztában van azzal, hogy a továbbiakban anyanyelvén nem prosperálhat – minél előbb elsajátítja a befogadó ország nyelvét, annál jobban feltalálja magát. S mégis milyen érdekes jelenség: igen nagy számban vannak az emigrációban élők között azok, akik egyáltalán nem tanulnak meg soha a befogadó ország nyelvén beszélni még a legalapvetőbb szinten sem – ez talán azt is érzékelteti, hogy az ember a személyiségét akkor sem tudja egykönnyen feladni, ha egyébként arra tudatilag fel is készült.

A nyugati országokba kivándorolt magyar ajkú emberek anyanyelvi helyzete és anyanyelvi ismeretei egyébként jól érzékelhetően generációs különbségeket mutatnak. A kivándorlók első generációja, ha módja van ár, tudatosan őrzi, lehetőségei szerint ápolja anyanyelvét. Ha lehet, magyar nyelvű szervezeteket, kulturális egyesületeket hoz létre, magyar nyelvű lapot ad ki, magyar nyelvű műsorokat szervez, a családban anyanyelvén beszél, gyermekeit is megtanítja, és ha van rá lehetőség, hétfélig magyar iskolába is járattat

ja. Ez az első generáció igazán sose tanul meg jól a befogadó ország nyelvén, de a befogadó nyelv egyes szavai, fordulatai már bekerülnek a mindennapi szóhasználatába: “sorry” vagyok, “happy” vagyok, mondja de nagyjából anyanyelvi ismeretei azon a szinten vannak, mint amikor anyanyelvi környezetéből kiszakadt.

A második generáció anyanyelvi ismeretei a szülőkétől lényegesen különböznek. Tulajdonképpen ennél a generációnál fordul a kocka: ők már a befogadó ország nyelvén beszélnek jobban, s a családban tanult nyelv már csak zökkenőkkel megy. Noha általában beszélnek magyarul, ez már csak idegen akcentussal, idegen hanghordozással, idegen artikulációval, a szavakat keresgélve megy, s gyakran a családon belül sem teljesen így beszélnek. A szülőkhez még ezen a nyelven fordulnak, de a testvérek között a kommunikáció már könnyebb a befogadó ország nyelvén. Nem is csoda. Az iskolában, a barátok között, a mindennapi élet különböző szintjein ők a befogadó ország nyelvével találkoznak, s tulajdonképpen abban az országban vannak “otthon”.

A harmadik generáció pedig tulajdonképpen elvesz a magyar nyelv számára. Noha ellenkező példát is sorolhatnánk, az általános tendencia azonban ez. A harmadik generáció inkább csak kuriózumként éli meg a magyar “ősöket”, legfeljebb “gyökereit” keresi meg az óhazába. Vajon számolnak-e ezzel a kivándorló magyarok? Ez a jelenség olykor ugyanis egészen tragikus megjelenési formát ölthet. Nagyszülő nem tud beszélni az unokájával, s ha új hazája nyelvét törve próbál beszédbe elegyedni vele, néha a családban is figyelmeztetik, hogy ne rontsa el a gyerek beszédét. A fordulópontra már a második generációval következik be, de az első generáció is tisztában van azzal, hogy tartósan nem tudja fenntartani anyanyelvét. Itt is, ott is találkozhatunk a beletörődés szomorú példáival. A temetőben a magyar sírokon idegen nyelvű feliratok, a magyar házakon idegen nyelvű kiírás, megnevezés. Pedig nem lenne kötelező, sőt el se várják hivatalosan. De ez az idegen nyelv tengerében már eszébe sem jut senkinek, s különben is legfeljebb csak szimbólumértéke lenne.

Összegezés

Az ezredforduló küszöbén nem árt számot vetnünk anyanyelvünk helyzetével. A nyelvtudomány mai álláspontját elfogadva tudjuk, hogy a világ nyelvcsaládjai között hol helyezkedik el anyanyelvünk, tudjuk, hogy mely nyelvekkel tartunk rokonságot. Az

időnként fellángoló nyelvészeti viták a nyelvrokonságról nagy érdeklődésre tartanak számot. S attól függően, hogy kiket tartunk szimpatikusabb népeknek, a laikus ember inkább afelé a rokonság felé hajlik. Kevésbé szívesen vállaljuk a kevésbé "előkelő" nyelvekkel a rokonságot. Mint ahogy a mindennapi életben is a szegény rokont könnyebb megtagadni.

Anyanyelvünk helyzetét tudományosan a nyelvrokonság megállapításával lehet meghatározni. A tudományos megközelítés mellett azonban más szempontból nyelvünk helyzetét a nyelvek bábeli sokaságában a nyelvűnkre ható domináns nyelvek különböző relációi segítenek meghatározni.

A 15 milliós nagyságrendű magyar nyelv egyharmad részének nem rózsás a helyzete a harmadik évezred előestéjén. Az anyanyelv egzisztálásának, spontán fejlődésének, alkalmazásának feltételei önként vállalt vagy kényszerűségből elviselt akadályokba ütköznek. Az idegen nyelvi dominanciával a nyelvek tengerében csak permanens küzdelem révén tudja fenntartani magát a víz felszínén, néha alábukik, már-már megszűnik létezni, de aztán békésebb körülmények közé kerülve ismét élni, létezni kezd. Az anyanyelv szinten tartása is e körülmények között nagy áldozatvállalással és kitartással járó munka, melyért a - lélek békéjén kívül - nem jár jutalom, elismerés. Annál inkább gáncsoskodás, lekezelés, s még csak látványos eredményeket sem lehet felmutatni. Az a remény azonban, hogy a magyar nyelvet beszélők kétharmad részének a jövő évezred felé jobb perspektívái nyílnak meg, mint amit az utóbbi száz évben remélhettünk, némiképp bizakodóvá tesz bennünket. A jobb perspektívák nemcsak a jobb jövő ígérését hordozzák magukban, de a magabiztosabb nemzet tudat, a megbecsültebb nemzeti nyelv ígérését is. Reményeink szerint ez pedig kihatással lehet anyanyelvünk egészének előnyösebb jövőjére is.